

FRANTIŠEK NOVOTNÝ

JAK SE HLADÍ
DUŠE

JAK SE HLADÍ DUŠE

FRANTIŠEK NOVOTNÝ

JAK SE HLADÍ DUŠE

ILUSTRACE JIŘÍ ANDERLE

RADIŠERVIS

© Text František Novotný
© Ilustrace Jiří Anderle

~ PŘEDMLUVA

František Novotný oslovuje posluchače Českého rozhlasu po mnoho let jako moderátor i autor literárních a publicistických pořadů. Uplatňuje v nich své vidění světa, které i ty nejobyčejnější zážitky všedního dne promění ve svátek. Oceňují to nejen posluchači, ale také čtenáři. František Novotný je totiž především básník. Jeho sbírky veršů se prodávají v mnohatisícových nákladech, což je v tomto žánru a v této době naprosto mimořádný úkaz.

Nová sbírka *Jak se hladí duše* soustřeďuje výběr básní a drobných esejistických textů, které je možno charakterizovat jako lyrické miniatury, tematicky vycházející z těch nejběžnějších situací a zážitků. Mnohé z nich nesou ve svém názvu slovo „chvála“: Chvála srpnových snů, Chvála otázek, Chvála trampot, Chvála venkovských hospůdek, Chvála letních mostů, Chvála štrůdlu, Chvála jesliček... A k tomu lze přidat ještě jednu chválu – české řeči, s níž autor zachází s úctou a respektem k seifertovské a hrubínovské tradici veršů vázaných rytmem a rýmou. I ve vztahu ke slovu se bezpochyby projevuje jeho víc než padesátiletá rozhlasová zkušenost. Podle dochovaných scénářů vytvořil František Novotný pro

Český rozhlas dva a půl tisíce hodin pořadů, takže kdyby se vysílaly po celý den a noc bez přestávky, trvalo by to víc než čtvrt roku. I mnohé básně a fejetony, které obsahuje tato knížka, měly svou premiéru na rozhlasových vlnách, na stanici Dvojka v pořadu Nedělní Dobré ráno. Je to ovšem v porovnání s tím ohromujícím časovým údajem pouze nepatrné pootevření dveří do světa, po kterém se nám všem stýská, který je nám v každodenním kolotoči vzdálenější než pláž na Madagaskaru, ač je na dosah ruky. Je to svět, ve kterém pole se dotýkají oblaků, kde vyhrávají housličky plné ranní rosy a kde v studánkách času neubývá. Čas, pro básníka jedno z klíčových slov. Čas vonící jak rozmarýnek, ale také čas, který mění peříčka na olovo, čas smutných lidí nosících motýlí křídla naděje, čas uchvátaný... Nejvyšší čas zastavit se a zamyslet se nad tím, jak žijeme, co z toho života máme, co nám dává a co si – mnohdy úplně zbytečně – necháváme brát. V knížce našeho světa poslední stránka chybí, říká básník, ale dodává, že co se bude psát na všech předchozích, to je jen na nás. Jen na nás záleží, zda najdeme „tajná vrátka k zahradě hvězdných vteřin, jež změním na věčnost“.

Milan Pokorný

~ POZDRAVENÍ AUTORA

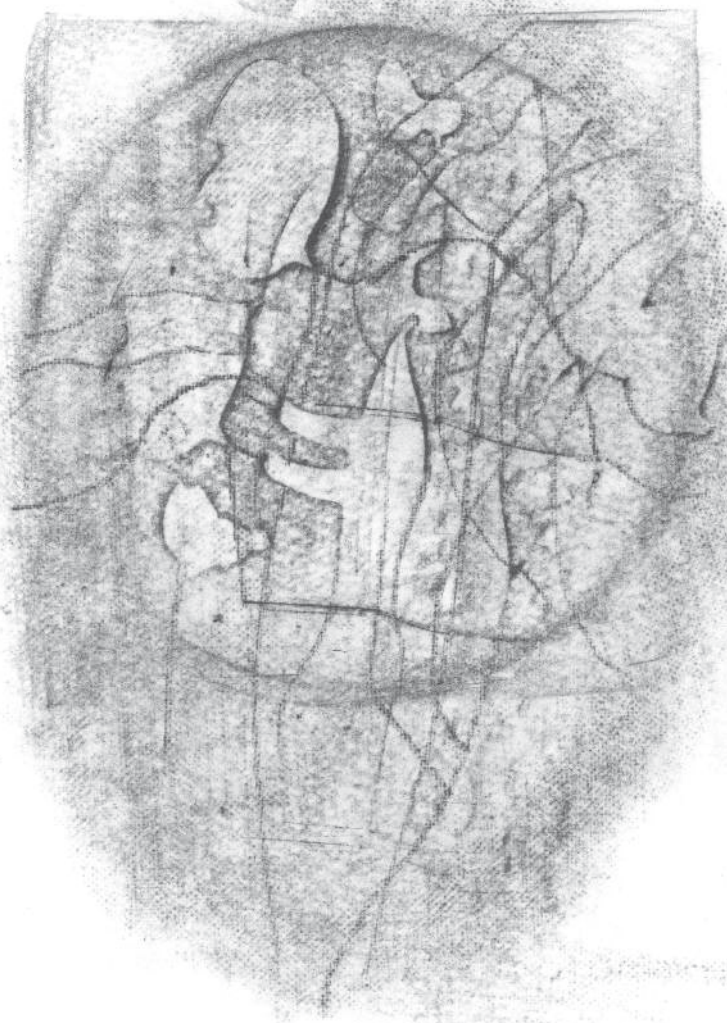
Vlastně bych měl začít:

Dobré jitro, laskaví čtenáři. Podle tradice vítám všechny sovičky, které ještě nešly spát, stejně jako skřivánky, které už láká ranní obloha k prvnímu trylku nového dne. Všem, kterým nedovolí spát práce, přeji, ať jim jde dnes sama od ruky, všem, které něco trápí, ať přinese dnešní den úlevu, a těm, kteří pomáhají druhým, ať je poděkováním. Vám všem, kteří jste si na pátou dokonce nařídili budíčka, patří i tentokrát můj burianovský hlubokosklon a mé koření. Když jsme u krále komiků, ani dnes si neodpustím jednu vzpomínku. Povídal si jednou s Jaroslavem Marvanem, jak docílit toho, aby si lidé člověka vážili. – „To musíš být, Jaroušku, hlavně poctivý a opatrný.“ – „Co míníš, Vlastíku, tou poctivostí?“ – „Splnit všechno, co slíbíš.“ – „A tou opatrností?“ – „Nic neslibovat.“

Tak podobně totiž začínám obvykle svá Nedělní Dobrá jitra, ze kterých vlastně vznikla tato knížka, kterou jsem slíbil a ve které se dělím poctivě se čtenáři o totéž, co nabízím posluchačům. Výjimečně i o to, co mne zaujalo v poště a zapadlo do tématu, protože si myslím, že moudrého není nikdy dost. Vždycky k mikrofonu usedám i po těch letech s velikou pokorou, radostí a úctou, ale i s trochou trémy, abych moc nebrebtal, a hlavně nezpronevěřil ten převzácný dar, který od posluchačů dostávám. Lidé zlatí, vždyť vy mi dáváte to nejdražší, co máte – tři hodiny svého života! Tak pokud nebudete pokládat čas prožitý s touto knížkou za promarněný, bude má duše nanejvýš blažená. Svůj název dostala podle pořadu, který jsem měl léta v Klementinu a mám v Divadle U Valšů. Toť se ví, že je pro mne velkou ctí, že i tentokrát ji ilustruje přítel a světově uznávaný výtvarník Jiří Anderle.

Tahle knížka je apel na vaši toleranci a představivost. Teď mi nezbývá než doufat, že, jak praví starý citát, vlídné slovo i vlídné ucho – v tomto případě i oko – najde.

Váš František Novotný

~ JAK SE HLADÍ DUŠE

Slova jsou bylinky
co jenom krátce kvetou

Zavoní
potěší
a pohladí ti duši

Na chvílku rozehrají
sonátu mnohovětou

Těm kteří mají srdce
a zrovna nejsou hluší

Nevadí že pak řeknou
sbohem či na shledanou

Že zbyde jenom pěna
co na rtech vzkypěla

Kapičkou v moři času
se nejspíš všechna stanou

Bez nich by ale moři
ta kapka chyběla

~ STUDÁNKY V SRDCI

Mnozí ještě pamatujeme doby, kdy se i u nás, zejména na venkově, chodilo pro vodu ke studni. U mnohých byla vahadla nebo rumpály, na některých byla, a leckde ještě je, malebná litinová pumpa s pákou a díky ní po chvíli snažení tekla do kbelíků studená pramenitá voda. Studně si hloubili už staří Egypťané a stejně tak i v antice bývaly před vznikem centrálních vodovodů zdrojem vody ve městech. Studně bývaly i jistým společenským centrem. Scházeli se tu lidé přicházející pro vodu a při tom se probralo kde co a kdo s kým. A jak by mohly existovat bez vody mocné hrady a zámky! Údajně nejhlubší zámeckou studnu v Evropě najdete u nás, na zámku tří císařů ve Zbiroze. Jen pro pořádek dodávám, že jde o císaře Karla IV., Zikmunda Lucemburského a Rudolfa II. Jejich studna je tu hluboká sto šedesát tři metrů. Nahoře je čtvercová, k prameni se vine ve šroubovici a dole má základ tradičně kruhový. Tesaná je v tvrdém buližníkovém podloží.

Ale než byly studny, zůstávaly zdrojem vody přírodně vyvěrající studánky. Jen v Praze se jich prý zachovalo sto dvacet sedm! Kdo ochutnal vodu ze studánky, ví, že to je úplně něco jiného, než když otočíme kohoutkem nebo uzávěrem u pet lahve. I když ani k té vodě nemá asi každý stejný vztah. Ptali se jednoho starého chlapíka, jako to, že je ve svém věku v tak dobré kondici. Jak čelí nemocem? „No, ráno, když vstanu, dám si panáčka slivovice na tlak, když cítím, že na mě jde nachlazení, dám si grog, na zlepšení trávení piju červené, když mne pálí žáha, dám si koňak, proti splínu piju bílé, když mě bolí zub, kloktám rum.“ – „Prosím vás, a kdy pijete vodu?“ – „No tak takovou nemoc jsem ještě neměl.“

Ale my, kteří jsme poznali, jak to krajině sluší, když se na vás podívá studánkovými očima, víme své. A když dnes budete pozorněji poslouchat ptačí trylkování, aniž si toho všimnete, vdechnete pár tónů z krásných melodií Bohuslava Martinů, protože dnes je slavný den otvírání studánek. Tam, kde žijí studánky, se podle tradice ujímaly vlády

královničky. To byly, jak jsem se dočetl, nejkrásnější dívky z vesnice. Šly v čele průvodu dívek, v ruce nesly džbán a na hlavě nejkrásnější květinový věneček. Když se zpěvem přišly ke studánce, se zařikáváním ji čistily, některé odhrobovaly napadané listí, další bláto, a když byla studánka čistá, královna nabrala vodu do džbánu a lila ji do všech světových stran, aby voda chránila lidi před nemocemi a zlem.

Všechny studánky i studně skrývají pramen života. Z některého pramínku se stane řeka, v jiném se shlížejí jen polní kvítka a rosničky, jiné jsou připraveny svlažit žíznivé rty poutníků, ale všechny bez výjimky jsou převzácným darem matičky přírody a malým zázrakem.

„Znám křišťálovou studánku, kde nejhlubší je les,
tam roste tmavé kapradí a vůkol rudý vřes.

Tam ptáci, laně chodí pít pod javorový kmen,

ti ptáci za dne bílého, ty laně v noci jen.

Když usnou lesy hluboké a kolem ticho jest.

Tu nebesa i studánka jsou plny zlatých hvězd.“

Určitě jste si mnozí říkali spolu se mnou tuhle slavnou Sládkovu báseň. Nevím, zdali máte na mapě svého srdce také nějakou svoji studánku s nebem a hvězdami. Já ano a ne jednu. Dokonce si k nim občas jezdím pro vodu. Některé jsou známé, jako třeba ta poustevnická, Ivanova, ve Svätém Janu pod Skalou, ale některé jsou v dlani krajiny ukryté uprostřed stromů. Doufám, že nějaké ještě chrání i tu jihocheskou U Trojice, kde bylo i poutní místo. Její voda je prý léčivá a jistě děvečce zachránila zrak, ale vím i to, že z ní je skvělá káva.

Tak bych mohl dále jmenovat a dělal bych to, věřte, velice rád, protože studánky mají často jména velice půvabná a vlídná. Jasanka, Srdlinka, Nedbalka, Bezdýnka a další, až to na jazyku hladí. V Národním registru pramenů a studánek byste našli bezpočet takových, ke kterým byste se chtěli hned vydat. Tím spíš, že některé jsou opravdu léčivé. Ale přiznejme si, že léčivá je každá studánka, u které v pokoře poklekneme, ztišíme své uchvátané srdce, ochutnáme modro nebe a omyjeme duši tím sluníčkem, které jsme z její hlady nabrali do dlaní.

~ ŠŤASTNÁ CHVÍLE

Jako když kapky k stéblům plují
A louka znovu rozkveté
Tvé prsty láskou začarují
A hned je krásně na světě

Studánky touhou přetékají
A poutníkům jdou cesty vstříc
To vědí všichni co tě znají
Jsi šťastná chvíle – co chtít víc

~ NÁVRATY DOMŮ

Všech vybraných lahůdek bezpočet
zaměníš za studánku
Za malý doušek dětských let
z oprýskaného džbánku

~ VELIKONOČNÍ PŘÍBĚH

Ten jarní příběh se znovu pravdou stane
O velké noci ho zvony vyzvoní ti
V pokorné chvíli pak potkáš nečekané
A boží ruce lásky tě do náruče chytí

Sejmou tíhu z tvých ramen
Rozkvetou růží planou
Odvalí strachu kámen
A srdce z mrtvých vstanou